

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת עבודה זרה - דף כ

עיונים על הדף

האם מותר לסייע לגוי מצד "לא תחנם" ונתנית "טיפ"

מבואר בגמ' ג' דרשות לגבי "לא תחנם", לא תתן להם חניה בקרקע. לא תתן להן חן, לומר כמה נאה גוי זה. לא תתן להם דברים בחנם. בחורף תשס הביאו לשיבה "עובדים זרים" הם היו גויים גמורים מדרום אמריקה, הנוהג בשיבה שבימים שהיו מנקים את בית המדרש בהפסקת צהרים, מיד לאחר מנחה היו כל הבחורים מרימים את הסטנדרים כדי להקל על מלאכת הנקיון. עד אותה עת שהעובדים היו יהודיים, מה טוב ומה נעים לא תרדה באחיק, וחי אחיק עמר, וכל דבר טוב לעזור לסייע לאותם מנקים שהיו טורחים בנקיון בית המדרש וע"ז להביא לחם לביתם, אך כאשר הביאו את העובדים הזרים, שאלתי את הגר"א מן שליט"א שישאל את הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אם אין בכך "לא תחנם", הם הרי מחוייבים לנקות את בית המדרש, בין אם הבחורים ירימו את הסטנדרים ובין אם לא. אולי אנו לא מחוייבים להרים, ואנו נותנים להם מתנת חנם. מה שהיו נוהגים עד עתה להרים את הסטנדרים והכסאות, זה לעזור ולסייע לפועלים היהודים, אבל מעתה לא רק שאין חובה, אולי יש איסור.

ואמר הגר"ח שליט"א שמותר להמשיך להרים, ואף רצוי להרים מב' סיבות. א. אין כאן נתניה ישירה לגוי, והיות וע"י שנריה הבית מדרש יהיה מוכן יותר מהר, א"כ אנו מסייעים לעצמנו ולא לגוי. הוא ינקה ביתו כח ודיים בזמן קצר, וזה המטרה להכין את בית המדרש מהר. ב. אנו מחנכים את עצמנו לסדר, ולא מסייעים בכך לגוי, אנו מרגילים את עצמנו בחינוך האישי לשמור על רכושנו. כעין יסודות אלו שמעתי פעם בשיעור מהגר"י זילברשטיין שליט"א, האם יש לחוש ללא תחנם, כאשר מוסיפים מעבר לתשלום "טיפ" במסעדה או באולם, כפי הנהוג נותנים למלצרים ולעובדים תוספת מעבר למחיר הקבוע בהסכם. כאן יש להבחין שיש מקומות שה"טיפ" הוא קבוע ב"מחיר", היינו שחייבים להוסיף כגון 10% למחיר בעבור "טיפ" דבר זה, למעשה משולם לעובדים בתורת משכורת, כלומר אם לא ישלמו "טיפ" אז ירד לעובד משכורת, היות ומשכורתו מחושבת לפי שכר בסיס, והטיפ הוא חלק מהמשכורת, א"כ באופן זה הטיפ הוא התחייבות גמורה לתשלום, מה שזה נקרא "טיפ" ולא תשלום, זה צורה שבעל הבית מצליח לחייב את עובדיו לעבוד יותר, שחוששים הם שירד להם במשכורת, אבל כלפי המתחייב, הוא חיוב לשלם.

השאלה מתחילה במקומות שאין דבר קבוע להתחייבות ואין חובה לשלם, אלא מנהג המקום לשלם טיפ, ולפעמים באמת נהנה המקבל מהשירות ולכן מעוניין לשלם תוספת, האם באופן זה יש לחוש ללא תחנם, מתנת חנם. אמר הגר"י זילברשטיין שליט"א, נתנית "טיפ" היא לא נתניה לגוי, היא נתניה לוי! היא נתניה ליהודי ולא היא שישתמש באותם שירותים. שהרי עובד או מלצר שמקבל תוספת, זהו במתנה סתם, הוא יודע שהוא עובד כמו שצריך, היו מרוצים ממנו ומשירותו, הוא השקיע מאמץ ולכן קיבל יותר, א"כ זה תמריץ עבודה גם לפעמים הבאות. הוא יודע שכאשר הוא עובד יותר טוב הוא מקבל תוספת על השירות.

זה מוגדר כהשקעה ע"מ לקבל יותר בפעם הבאה. לכן אין לאסור דבר זה. כמוכן שלהוסיף מחמת חיבה לאותו מלצר זה איסור כמבואר בסוגיא לפנינו, אבל כאשר באים לבטא הגדרה ברורה, מגיע לך כי עבדת ואני נותן כדי שתמשיך לעבוד יותר טוב. זה לא מתנה אלא הנצחה.

זיהרות בשמירת העין

הביאה הגמ' שמצד איסור לא תחנם אסור לומר כמה נאה גוי זה, והביאה הגמ' שמסייע לדברי רב שאמר שאסור לומר כמה נאה גוי זה, וציינו כבר הרבה מהגיה הש"ס שבגמ' בערכין ועוד כתוב "כמה נאה גוי זה", והיעב"ץ כתב שהגמ' דיברה ביחס לנקיבה היות ובה שייך הנושא יותר. אמנם לפי המבואר בהמשך דברי הגמ' אין היתר להסתכל על אשה, וכל המעשה המובא הם רשב"ג הגמ' העמידה שהיה בקרן זוית. והביאה הגמ' כמה פרטים שצריכים להזהר בהם בשמירת העיניים מצד "ונשמרת מכל דבר רע". בגמ' בסנהדרין יד אמרו שכאשר הגיע רבי אבהו לבית הקיסר בשובו מבית המדרש, יצאו נשים מבית הקיסר ושרו לפניו נישא בעמו מנהיג אומתו נר המאיר ברוך בואך לשלום.

וצריך להשכיל, היתכן שלא חשש רבי אבהו למה שאמרו חז"ל קול באשה ערוה, ואמנם יתכן שלא היה ברירה בידו וכד', א"כ מדוע נזכר הדבר בש"ס ללא סייג וענין בדבר.

עוד גמרא שצריך להבין מעין אותו ענין, מבואר בגמ' בב"מ (פד, א) ריו"ח ישב בפתח בית הטבילה כדי שיפגשו בו בנות ישראל העולות מן הטבילה ובזכות כך יהיה להם בנים יפים כמוהו ועמלים בתורה כמוהו. ולא פחד מעין הרע כיון שהיה מצאצאי יוסף הצדיק שהם מעבר לעין הרע. איך יתכן שישב אותו צדיק על פתח בית הטבילה. אמנם לא חשש לעין הרע מחמת יפוי, האם מותר כדבר

הזה ואין חשש להרהור עבירה. כתב הריטב"א בשלהי מסכת קידושין בסוגיות של איסור יחוד, וז"ל "הכל לפי דעת יראת שמים. וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו, אם ראו לו לעשות הרחקה ליצרו, עושה. ואפילו להסתכל בבגדי צבעונים של אשה אסור, כדאייתא במס' ע"ז. ואם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו, ואין מעלה טינא כלל, מותר לו להסתכל ולדבר עם הערה ולשאול בשלום אשת איש, והיינו ההיא דרבי יוחנן דיתבי אשערי טבילה ולא חייש איצר הרע. ורבי אמי דנפקי ליה אמהתא דבי קיסר, וכמה מרבנן דמשתעי בהדי הנהו מטרונייתא, ורב אדא בר אבהו שאמרו בכתובות דנקיט כלה אכתפיה ורקיד בה, ולא חייש להרהורא, מטעמא דאמרן.

אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל ת"ח בוטחין ביצרוהו כדחזינון בשמעתין כל הני עובדין דמייית' ואשרי מי שגובר על יצרו ועמלו ואומנתו בתורה שדברי תורה עומדים לו לאדם בילדותו ונותנין לו אחרית ותקוה לעת זקנתו. שנאמר עוד ינובן בשיבה דשנים ורעננים יהיו ואמן כן יהי רצון. עכ"ל.

השאלת בגד מאשה אחרת

בגמ' מבואר "ונשמרת מכל דבר רע" כולל איסור להסתכל בבגדי נשים אפילו כאשר הם תלויים על החבל ליבוש. וכפי המבואר בהמשך דברי הגמ' מדובר שמכיר את האשה שלובשת את הבגד. ומדובר ביחס לאשה פלונית ולא לסתם בגד. שורש האיסור כתב רש"י (ד"ה ולא) שזוכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמייפין אותה ומהרהר אחריה.

עפ"ז כתב בספר חוט השני (להגר"ן קרליץ שליט"א, אבה"ע פ"ה) שיש דבר מצוי ויש להיזהר בו, כאשר אשה משאלה בגד מחברתה, ובעלה מכיר את בעלת הבגד, דבר המצוי בשכנים או קרובי משפחה וכד', הרי שאסור לה ללבוש את הבגד בפניו שגורמת לו הרהור, כפי המבואר בדברי הסוגיא לפנינו.

אסור לישראל לעשות תכשיטים לצורך ע"ז. **אמר ר"א** אם נוטל שכר מותר. **אסור למכור** להם דברים המחברים לקרקע, אבל מותר לאחר שיקצץ. **לדעת רבי יהודה** מותר אף למכור מחובר על מנת שיקצצו.

המקור שאסור למכור מחובר, **ביאר רבי יוסי בר חנינא**, "לא תחנם" לא תתן להם חניה בקרקע. **ומכאן אף למדו** שלא יאמר לו שהוא נאה, וזה למדו ממה שלא נאמר "לא תחנם". **וכן למדו** שלא יתן להם מתנות חנם, וזה ממה שלא נאמר "לא תחנם". וכן למדו בברייתא.

עיקר מתנת חנים לגוי נחלקו בו תנאים, "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי", **לדעת ר"ם** מותר למכור או לתת מתנה לגר או לנוכרי. **לדעת רבי יהודה**, לגר תננים, לנוכרי מוכרים. **רבי יהודה למד** ממה שהתורה לא כתבה ביהודי, **ור"ם למד** שיש בכ"ז ענין להקדים נתניה לגוי מאשר מכירה לגוי. **ורבי יהודה סבר** ממה שיש ציווי להחיות את הגר, א"כ בודאי שיש ענין להקדים אותו למכירה לגוי.

לא תתן להם חן, מסייע **לדברי רב** שאמר שאסור לאדם לומר כמה נאה גויה זו. **שואלת הגמ'** ממה שעלה רשב"ג עולה בהר הבית וראה גויה ואמר "מה רבו מעשיך ד", **ואף ר"ע** ראה את אשה טרונוסרופוס הרשע, רק, צחק ובכה. **ויק**, שבאה מטופה סרוחה. **צחק**, שפתייה להתגייר והוא ישאנה. **ובכב**, על הוי"ו שעתידי להתבלות מהעולם. **מבאר הגמ'**, איך לרב שאסר מודה שמותר לשבח להקב"ה על בריות טובות "ברוך שככה ברא בעולמו".

מבאר הגמ' שהמעשה עם רשב"ג היה בקרן זוית ולכך ראה את אותה גויה, **שאל"כ** לא יתכן שרשב"ג הסתכל עליה, **שהרי אמרו** "ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה באשת איש ואפילו מכוורת ולא בבגדי צבע של אשה. **אמר רבי יהודה בשם שמואל**, אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה אפילו שתלויים על החבל. **ואמר רב פפא** רק שמכיר מי בעליהם. **וזקד רבא** ממה שנאמר שהם שייכים לאשה והכוונה למסיימת ולא סתם בגדי נשים. **אמר רב חסדא** ודווקא בבגדים ישנים ולא בחדשים. שהרי איך מביאים בגדים לכוכב, איך מכשילים אותו. **ואומרת הגמ'** שכאשר טרוד בעבודתו אין איסור, שהרי אסור להסתכל בבעלי חיים שמדווגים, **ואמר רבי יהודה** שמותר להרביע בהמה מין בשב"ג הסתכל עליה, שפופרת.

מבואר בברייתא, שמלאך המוות שכולו מלא עיניים ובשעת פטירתו לו החולה עומד מעל מראשותיו וחברו שלופה בידו **ויטפה** של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מודדעז ופותח פיו וזורקה לתוך פיו, ממנה מיה, **ממנה מסריח**, ממנה פניו מוריקות. **אבהו של שמואל** אמר שאמר לו מלאך המוות אם לא הייתי חושש לכבוד הבריות הייתי חותך את הסימנים של הנפטר, **מבאר הגמ'** אפשר שאותה טיפה חותכת. מאותה טיפה המת מסריח, **אמר רבי חנינא בר כהנא** רב אמרו לו בבית מדרשו של רב שהרופא שלא יסריח מתו היכפנו על פניו.

"ונשמרת מכל דבר רע" שלא ירהר אדם ביום יובא לידו טומאה בלילה. מכאן **אמר רבי פנחס בן יאיב תורה** מביאה לידו זיהרות, **זיהרות** מביאה לידו זריזות, **זריזות** מביאה לידו נקיזות, **נקיזות** מביאה לידו פרישות, **פרישות** מביאה לידו טהרה, **טהרה** מביאה לידו קדושה, **קדושה** מביאה לידו ענוה, **ענוה** מביאה לידו יראת חטא, **יראת חטא** מביאה לידו חסידות, **חסידות** מביאה לידו רוח הקודש, **רוח הקודש** מביאה לידו תחיית המתים. **"חסידות גדולה** מכלום שנאמר "אז דברת בחזון להסיידך". **לדעת ריב"ל** ענוה גדולה מכלום שנאמר "לבשר ענוים", ולא נאמר להסיידים.

לדעת ר"ם מוכרים רק קצוץ. **לרבי יהודה** מוכרים מחובר ע"מ לקצוץ. **וכן נחלקו בשחת** **ובקמה** או בראשון קצוץ או אף מחובר ע"מ לקצוץ. **נחלקו באילן בשחת ובקמה**. היה מקום לומר **שר"ם** חושש שמא יאשה הגוי באילן, **אבל** בשאר דברים מודה לרבי יהודה. **בשחת** שניכר כל זמן שמשה **היה צד** שבי יראה חטא, **וביה מקום לומר** שדווקא שחת מודה ר"ם לרבי יהודה, קמ"ל. **והסתפקו בגמ'** האם נחלקו אף לגבי בהמה ע"מ לשחוט, **והביאו המברייתא שלרבי יהודה** מוכר ע"מ לשחוט, **ור"ם סבר** שמוכרים רק שחוט.